

17. Стихотворения / Игорь Северянин ; сост., предисл. и примеч. В. Кошелева. – М. : Сов. Россия, 1988. – 464 с. – (Поэтическая Россия); 17. Смирнова Е. Книга о фотографии / Елена Смирнова. – Запорожье : Дикое поле, 2012. – 96 с.; 18. Уэйд Дж. Техника пейзажной фотографии / Джон Уэйд ; пер. с англ. Н.А. Аватковой, В.Т. Чукаевой ; под ред. Л.В. Шеклеина. – М. : Мир, 1989. – 200 с.; 19. Mukařovský J. Cestami poetiky a estetiky / Jan Mukařovský. – Praha : Československý spisovatel, 1971. – 200 s.; 20. Praktická fotografie / ed. K. Vodička. – Praha : Nakladatelství Československé Akademie Umění, 1973. – 608 s.

Огієнко І.С. (Київ, Україна)

Внесок Ченека Зібрта в розвиток чеської фольклористики і етнології

Стаття присвячена дослідженню внеску Ченека Зібрта в розвиток чеської фольклористики і етнології. Подано відомості з його біографії, описано внесок Ченека Зібрта у заснування й становлення журналу «Český lid», його наукову діяльність.

Ключові слова: Ченек Зібрт, «Český lid», чеська фольклористика і етнологія.

Статья посвящена исследованию вклада Ченека Зибрта в развитие чешской фольклористики и этнологии. Поданы сведения с его биографии, описан вклад Ченека Зибрта в основание и становление журнала «Český lid», его научная деятельность.

Ключевые слова: Ченек Зибрт, «Český lid», чешская фольклористика и этнология.

The article is devoted to research the contribution of Chenek Zibrt to the development of Czech folklore and ethnology. Posted details of his biography, described the contribution of Chenek Zibrt to development of the magazine «Český lid», his scientific activity.

Key words: Chenek Zibrt, «Český lid», Czech folklore and ethnology.

Зібрт Ченек (справжнє ім'я Джон Вінсент Зібрт) – чеський етнограф, фольклорист, історик культури, філософ, один із засновників і редактор журналу «Český lid» («Чеський народ»). Народився 12 жовтня 1864 року в місті Костелець Празький (Костелець-у-Орлика). Середню освіту здобув у гімназії в місті Пісеку, вже тоді проявивши неабиякий інтерес до вивчення історії. У 1834 році вступив на філософський факультет Карлового університету. В студентські роки почав публікувати свої перші статті з фольклору та історії культури. У 1888 році захистив дипломну роботу, присвячену давнім чеським іграм. Відвідував лекції в університетах Мюнхена, Берліна, Варшави, Кракова, Львова, Санкт-

Петербурга, де основну увагу приділяв вивченню історії, палеографії і мистецтвознавства. Під час перебування в Мюнхені познайомився з Любором Нідерле. Інтерес до життя людей і вивчення матеріальної культури, традицій і звичаїв сприяв створенню періодичного видання, присвяченого етнографічним, фольклорним і антропологічним дослідженням. Ч. Зібрт запропонував назвати його «Český lid».

Перший номер журналу «Český lid» вийшов у вересні 1891 року. З того часу «Český lid» регулярно виходить і до сьогодні і є одним з найстаріших періодичних фахових видань у Центральній Європі. Створення журналу «Český lid» пов'язане з величезним інтересом до історії і культури чеського народу. Саме в той час виникла нова дисципліна - етнографія (до якої в чеській науці входила й фольклористика), що зацікавила багатьох молодих чеських учених, письменників, діячів культури. З початку заснування «Český lid» мав підзаголовок "Збірник, присвячений вивченню чеського народу, що проживає на чеській, моравській, сілезькій та словацькій територіях». Відповідно до початкового задуму в журналі планувалося представляти результати вивчення способу життя і культури чехів за допомогою нових наукових методів, а також роботи іноземних провідних вчених з європейських та інших країн. Спершу журнал складався з двох частин: антропологічно-археологічної, якою керував Любор Нідерле, й історико-етнографічної, якою займався Ченек Зібрт. Однак залишити журнал вузько професійноорієнтованим виявилось неможливим, бо бракувало текстів. Тому журнал почали урізноманітнювати статтями науково-популярного характеру. Особливо це стосувалося другої частини журналу.

Ч. Зібрт з самого початку намагався друкувати в «Český lid» етнографічні матеріали збирачів-аматорів. Це призвело до сильної критики провідних науковців (В. Тілле, Ю. Полівки, Т. Масарика) і спричинило конфлікт з Л. Нідерле, який через це пішов з редколегії часопису через чотири роки після його заснування. Позиція Ч. Зібрта у становленні журналу була настільки важливою, що цей етап розвитку часопису (до 1932 р.) прийнято називати "зібртівським", а сам журнал потім "Zábrtovým Českým lidem".

Ч. Зібрт був дуже здібним фахівцем, мав енциклопедичні знання, які застосовував як для упорядкування журналу, так і при навчанні молодого покоління фахівців. Він склав кілька опитувальників для читачів «Český lid» і у відповідях дописувачів знаходив цікаву інформацію, з якої робив висновки про різні галузі матеріальної і духовної культури Чехії і Моравії. Незважаючи на те, що журнал отримав назву «Český lid», в ньому з самого початку його заснування друкувалися статті і зі словацької проблематики, а також і польові матеріали словацьких збирачів. Ч. Зібрт наголошував на важливості

фольклорних та етнографічних матеріалів для формування національної свідомості, особливо в ті часи, наприкінці XIX століття, коли чеські землі входили до складу багатонаціональної Габсбурзької монархії. Спершу журнал виходив у форматі А5 з великою кількістю фотографій і малюнків (зокрема провідних художників того часу – таких, наприклад, як М. Алше). Такий формат і велика кількість ілюстрацій привертав увагу широкої аудиторії.

Крім аматорських досліджень, які переважно були описового характеру й інформативно дуже багатими, в «*Český lid*» публікувалися ґрунтовні статті на історичну, етнографічну, археологічну і антропологічну тематику провідних вчених чеської науки (наприклад, О. Гостинського, В. Тіллого, О. Зіха). Журнал став основою для вивчення усної народної творчості, народної архітектури, чеського національного одягу, способу життя, харчування, народних занять, промислів і ремесел, народного мистецтва, сільського господарства, соціальної культури, сім'ї та сімейного побуту, звичаїв, традицій і обрядів, свят календарного циклу, світоглядних уявлень і вірувань чеського народу.

З часом Ч. Зібрт почав приділяти увагу бібліографічним описам та рецензійним оцінкам. Він разом з Фердинандом Патеком почали упорядковувати бібліографію етнографічних розвідок, а також подавати інформацію про міжнародні з'їзди і конференції етнографів, виставки та музейні експозиції, публікувати біографії та некрологи видатних етнографів і фольклористів з усього світу. Також у журналі подавалися огляди зарубіжних досліджень і описи змісту іноземних періодичних видань, саме на сторінках «*Český lid*» можна було дізнатися про розвиток етнографії в слов'янських країнах, а також про досягнення американської і європейської культурної антропології.

У 1914 році, після початку Першої світової війни, журнал перестав виходити і знову був відновлений Ч. Зібртом в 1924 році. Ч. Зібрт продовжував посилено працювати, незважаючи на проблеми зі здоров'ям, а співпраця чеських етнографів з журналом слабшала. Колишні дописувачі в «*Český lid*» почали надавати перевагу публікаціям у регіональних журналах і збірниках. Рівень журналу в кінці 20 рр. XX ст. знизився. Через рік після смерті Ченека Зібрта в 1932 році видання «*Český lid*» вдруге перервалося на п'ятнадцять років. «*Český lid*» став зразком для створення і випуску інших етнографічних та історичних періодичних видань. Після його смерті редактором журналу стала Здена Грохова, колишня учениця Ч. Зібрта, що на той час очолювала бібліотеку Чеського обласного архіву.

Наукова діяльність Ч. Зібрта цілком була пов'язана з журналом «*Český lid*». Він публікував на його сторінках багато своїх розвідок з чеського

фольклору. Ч. Зібрт досконало володів німецькою, англійською, французькою, польською і російською мовами, був добре обізнаний з етнографічними і фольклористичними джерелами і науковими розвідками, виданими цими мовами. Більшість досліджень Ченека Зібрта були порівняльного характеру, чеський фольклорний матеріал він подавав і любив аналізувати в контексті європейського фольклору. Досить часто друкувався під псевдонімами, яких у нього було декілька – Ян Соулек, Вацлав Соулек, Марія Соулкова, Максиміліян Грох, Еміль Горський та ін. [1, 41].

Ч. Зібрт був учасником і організатором багатьох етнографічних експедицій, під час яких робив багато записів і друкував їх або статті про них чи на основі зібраного матеріалу на сторінках журналу. Зокрема, про чеські обряди і звичаї, ігри, народний одяг, страви, танці, казки, приказки і прислів'я, загадки, ремесла, торгівлю, право, музику та ін. «...Він детально знав про особисте і суспільне життя наших предків, знав, у що вони одягалися, яке і коли носили вбрання, які в них були звичаї і обряди, яку вони готували їжу, що їли і що пили, знав про їхні ігри і розваги, про вірування і забобони, знав, як святкували весілля, які і де в Чехії танцювали танці – і про все це та ще про багато чого іншого писав надзвичайно цікаві статті і видавав багато книг», - так писав про нього А. Клаштерський [9, 86].

Значна частина наукового доробку Ченека Зібрта має історіографічний характер. Він описував і коментував праці своїх попередників, зокрема Я. Благослава, Я. Коменського, В. Кролмуса, Б. Біловського та ін., публікував зібраний ними фольклорний матеріал.

З 1891 р. Ч. Зібрт став доцентом Карлового університету, читав лекції з історії культури. Паралельно працював в бібліотеці Народного музею в Празі, згодом став її директором. Співпрацював з багатьма установами слов'янських країн. Був членом Антропологічної комісії Польської академії наук, Етнографічного товариства в Москві, Народознавчого товариства у Львові, входив до складу комісії зі збереження і дослідження художніх і історичних пам'яток у Відні, фольклорного товариства в Брюсселі. Ч. Зібрт тісно співпрацював з відділом російської мови і літератури Російської академії наук. З 1912 року його було обрано член-кореспондентом РАН.

Серед монографічних праць найвідомішими є “Seznam pověr a zvyklostí pohanských z XVIII věku” («Опис повір'їв і звичаїв поганських з 18 ст.» (1894 р., перевидана в 1995 р.), “Staročeské výroční obyčeje, pověry, slavností a zabavu prostonarodní, pokud o nich vypravují písemné památky až po náš věk” («Старочеські простонародні річні звичаї, повір'я, свята та ігри, про які розповідають писемні пам'ятки аж до наших часів» (1889 р.)), «Як танцювалося в Чехії» (1895 р.), “Veselé chvíle v životě lidu českého” («Веселі

хвилини в житті чеського народу» (1950 р.).

У 1932 році А. Доленський опублікував бібліографію праць Ч. Зібрта, що налічує 1424 позиції.

Листувався з І. Франком, В. Гнатюком, Ф. Колессою. Вони високо оцінювали діяльність Ч. Зібрта.

Помер Ч. Зібрт 14 лютого 1932 року в Празі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Вельмезова Е. В.* К 140-летию Ченка Зибрта (1864-1932) [Текст] / Е. В. Вельмезова // Живая старина. – 2004. – № 4. – С. 39-41;
2. *Вельмезова Е. Г.* Языческие обряды и поверья в комментариях Ч. Зибрта. – 1999. – № 3. – С. 59—60;
3. *Гайдай М.* Ченек Зибрт // Художня культура західних і південних слов'ян (XIX – початок XX століття). Енциклопедичний словник. – К. : ІМФЕ ім. М.Т. Рильського НАН України, 2006. – С. 42;
4. *Франко І.* Фольклорні праці д-ра Ченька Зібрта // Франко І. Збір. творів: У 50-ти т. – К., 1981. – Т. 29: Літературно-критичні праці (1893-1895). – С. 258-270;
5. *Гайдай М.* Чехословацько-українські фольклористичні взаємини (кінець XIX – поч. XX ст.) // Словянське літературознавство і фольклористика. – К., 1971. – Вип. 7;
6. *Blüml J.* Univerzitní přednášky Čenka Zibrta // Český lid. – 77. – 1990. – S. 10-18;
7. *Blüml J.* Blümlová Dagmar, Čeněk Zibrta - zakladatel oboru kulturní historie // Blüml J., Blümlová J., Jiroušek A. Jihočeši v české historické vědě. - České Budějovice, 1999. – S. 54-86;
8. *Dolenský A.* Bibliografie praci Dra Čenka Zibrta // Český lid. – 1932. – № 32. – S. 197-255;
9. *Klašterský A.* Pod Markomankou // Český lid. – 1932. - № 32. – S. 82-88;
10. *Niederle L.* Založení Českého lidu // Český lid. – 1932. - № 32. – S. 81-107;
11. *Paukner F.* Za prof. Čenkem Zibrtem // Český lid. – 1932. - № 32. – S. 99-103;
12. *Turek K.* Trohy vzpomínek na Čenka Zibrta // Český lid. – 1932. - № 32. – S. 108-111;
13. *Tyršova R.* Vzpomínka na profesora dr. Čenka Zibrta // Český lid. – 1932. - № 32. – S. 93-94;
14. *Scheibl J.* Vzpomínám na vzácného přítele // Český lid. – 1932. - № 32. – S. 104-107;
15. *Soukup J.* Vzpomínám Zibrta... // Český lid. – 1932. - № 32. – S. 98-99;
16. *Vyhliđal J.* Dr. Čenek Zibrta a Slezko // Český lid. – 1932. - № 32. – S. 89-91.

Палій О.П. (Київ, Україна)

Постмодернізм як світоглядна та художня система (до історичних і теоретичних витоків)

У статті в історико-теоретичному аспекті описуються особливості постмодерністської парадигми як світоглядної і художньої системи, характеризуються філософські та методологічні основи постмодернізму.

Ключові слова: *постмодернізм, постструктуралізм, деконструкція, інтертекст.*

В статье в историко-теоретическом аспекте описываются особенности постмодернистской парадигмы как мировоззренческой и художественной